

Zahvaljujemo se gospođi Emily Vargas-Barón, direktorici Instituta za rekonstrukciju i međunarodnu bezbjednost kroz obrazovanje (RISE Institut), koja nam je pomogla pri izradi programa integriranih centara ranog dječijeg rasta i razvoja u Bosni i Hercegovini.

Posebno smo zahvalni gospođi Elviri Sánchez-Igual menadžerici za komunikaciju iz Svjetskog udruženja edukatora za rano djetinjstvo (AMEI-WAECE), koja je odobrila prevod ovog materijala iz projekta "Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva" i njegovo korištenje u integriranim centrima ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu u BiH.

Prevod i štampu materijala omogućio UNICEF

MATERIJAL ZA NASTAVNIKE: AKTIVNOSTI SA DJECOM

Samopoštovanje je blisko povezano sa načinom na koji čovjek vidi i doživljava samog sebe. Određeni autori tvrde da je samopoštovanje zapravo kombinacija dva osjećanja: osjećanja ličnih mogućnosti ("mogu") i osjećanja lične vrijednosti ("vrijedim").

Ovi autori definišu lične mogućnosti kao sposobnost suočavanja sa problemima i uspjesima u životu i posjedovanje samopouzdanja, a ličnu vrijednost definišu kao čovjekovo osjećanje da ima pravo da bude sretan i da strema ka svemu što mu pričinjava zadovoljstvo i da to pravo realizuje i brani.

Malo djetete je u procesu razvoja i izgradnje sopstvene ličnosti, a taj proces počinje veoma rano sa diferencijacijom Ja, prepoznavanjem sopstvenog odraza u ogledalu, korišćenjem prvog lica, prepoznavanjem svojih stvari i razvojem samoprocjene, što najprije počinje ocjenom druge osobe sa kojom se djetete poredi, a kasnije i prepoznavanjem i ocjenom sopstvenog ponašanja, što se dešava pred sam kraj ovog stadijuma, otprilike u uzrastu od pet do šest godina.

Neophodno je početi raditi na samopoštovanju kada djetete počne da se diferencira od drugih ljudi oko sebe i kada se kod djeteta pojavi svijest o samome sebi.

Aktivnosti treba da budu usmjerene na to da djetete uči da prihvata samo sebe, da želi da bude to što jeste i da bude zadovoljno sobom, kako fizički tako i psihički, da prihvata da je počinilo grešku i da želi da je ispravi, da uživa u sopstvenim uspjesima i da radi na smanjenju neuspjeha.

Za adekvatan razvoj samopoštovanja kod djeteta takođe je bitno da se sa djecom rade one aktivnosti koje razvijaju samopouzdanje i povjerenje djeteta u svoje sve veće sposobnosti.

Preporučljivo je da vaspitač(ica) uvijek ima na umu da običan, ali nespretno sročan komentar u vezi sa nekom djetetovom greškom ili netaktičnu ocjenu djetetovog ponašanja djeca mogu doživjeti kao odbacivanje, što svakako može imati loše a ponekad i nepopravljive posljedice i naškoditi zdravom razvoju samopouzdanja.

Dešava se ponekad da neki izraz ili čin odbijanja, koji je odraslima možda neprimjetan, ali je djetetu očigledan, u velikoj mjeri utiče na samopouzdanje djeteta, npr. neobraćanje pažnje, nedavanje djetetu dovoljno prostora da se izrazi i da djeluje po svom nahođenju, nedavanje ljubavi koja mu je potrebna, nekomuniciranje s njim ili veoma rijetko komuniciranje itd.

Prema djetetu treba postupati kao prema nježnom cvijetu čije se latice ponekad mogu polomiti samo jednim prijekim pogledom ili nesmotrenom izjavom.

Aktivnost br. 1 "Sujetna svraka"

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost počinje lutkarskom predstavom u kojoj "glupi papagaj" i "sujetna svraka" pričaju djeci svoje životne priče. Nakon toga djeca razgovaraju sa lutkama i na kraju crtaju.

Cilj:

- Razviti kod djece prihvatanje samoga sebe i zadovoljstvo sobom.

Procedure:

- Razgovor
- Posmatranje

Potrebni materijal:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Dvije lutke koje se mogu napraviti od štapića ili rukavica, materijali za crtanje i modelovanje: drvene bojice, tempere, vodene bojice, papir za crtanje, glina.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Lutke se pojavljuju i pozdravljaju djecu.

Izlazi svraka i kaže djeci: "Zovu me sujetna svraka, a znate li zašto? Ispričaću vam:

Jednom prilikom dok sam šetala livadom ugledala sam dva pauna koji prođoše pored mene sa svojim raširenim kitnjastim perjem na repu.

Ostala sam bez riječi pred njihovom ljepotom. "Kakve predivne životinje," pomislih; "kakvo kitnjasto šareno perje"! Njihova ljepota je na mene ostavila takav utisak da sam od toga dana počela mučiti samu sebe misleći kako sam veoma ružna. Nije mi se sviđao moj izgled sa tako običnom i tužnom crnom bojom...

Jednog dana sam na zemlji pronašla nekoliko otpalih paunovih pera i odmah mi je sinula ideja: zaljepila sam paunovo perje za svoj rep pomoću smole od bora i odmah sam se osjećala mnogo zadovoljnije. Kada sam se vidjela svoj odraz u rijeci i shvatila koliko sam lijepa, odmah sam otrčala da se pokažem svojim prijateljicama.

Rekla sam im: "Pogledajte kako je lijep moj rep sada... Nisam više ružna kao vi". Zna li šta su moje prijateljice učinile? Ljutito su odletjele i rekle mi:

- "Možda imaš tri nova pera u repu, ali si i dalje svraka kao i mi!"

E, pošto su moje prijateljice bile tako zavidne, odletjela sam do paunova; ali znate li šta su mi rekli paunovi kada su me ugledali? Potrčali su ljutito prema meni i rekli:

- "Kako se usuđuješ da nosiš perje koje ne pripada tebi?"

I tako sam ostala sama. Svi su me odbacili, čak i moje prijateljice svrake koje su me prozvale "sujetna svraka", ali ja, koja nikad ne obmanjujem djecu, ću vam reći istinu.

Nije da sam ja sujetna, nego mi se samo nije sviđao moj izgled. Ali sad žalim zbog toga, shvatam da sam pogriješila i savjetujem vam da nikad ne uradite ovo što sam ja uradila zato što svako ima svoju draž, nešto po čemu je poseban, a ja to nisam znala pronaći kod sebe. Iako su ljepši od nas svraka, paukovi nisu zbog toga i bolji.

Drugi dio

Na pozornicu izlazi "glupi papagaj", pozdravlja djecu i kaže:

– Pa i moja životna priča je slična svrakinoj.

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Bio sam nezadovoljan bojom svoga perja i nisam želio da budem zelen, crven i žut kao ostali papagaji, nego sam ofarbao svo svoje perje u narandžastu boju.

Jednoga dana čuo sam da ostale životinje pominju mjesto koje se zove "Ostrvo papagaja" gdje žive papagaji predivnih boja. Nakon što sam saznao da postoji takvo ostrvo, otkrio sam kako da dođem do tamo.

Kada sam došao na ostrvo, postiđeni papagaji su se pitali: "Kakva je ovo rijetka životinja?" i počeli su da me ključaju dok nisam skroz ostao bez perja i smrzao se. Osjećao sam se potpuno odbačenim, ali, dragi moji prijatelji, izvukao sam pouku: drugi treba da nauče da te vole takvim kakav jesi. Ne odričite se onoga što jeste, postoje mnogo bitnije stvari i osobine nego što je boja.

Vidite? Važno je da prihvatite sebe onakvim kakvi ste. Postoje mnoge predivne osobine, kao npr. da budete dobro i vaspitano dijete, da ste poslušni, da volite svoju porodicu, da budete pristojni – to su stvari koje nas usrećuju.

Treći dio

Vaspitač(ica) poziva djecu da razgovaraju s lutkama i da im daju dobre savjete, da im ispričaju doživljaje iz sopstvenog života, da kažu šta misle o tome što se desilo svraki i papagaju te da li su zadovoljni svojom predstavom o sebi i to ne samo u pogledu spoljnog izgleda nego i načina ponašanja.

Nakon toga, vaspitač(ica) rezimira aktivnost i obraća se lutkama:

- Gospođice svrako, bili ste sujetni, ali važno je da ste uvidjeli svoju grešku. Vratite se svojim prijateljicama, sigurna sam da će vas primiti zato što ste dobri. Ta dobrota koju imate je najljepša od svih osobina, zar ne, djeco?

- A ti, prekrasni papagaju, shvatio si da ljepota nije u boji perja, nego u dobrim osjećanjima i jedino te to može usrećiti.

- Djeco, da li ste razumjeli poruke iz životnih priča ovih lutaka? Neophodno je prihvatiti samoga sebe i biti zadovoljan sobom, a poštovanje ostalih steći dobri ponašanjem.

Četvrti dio

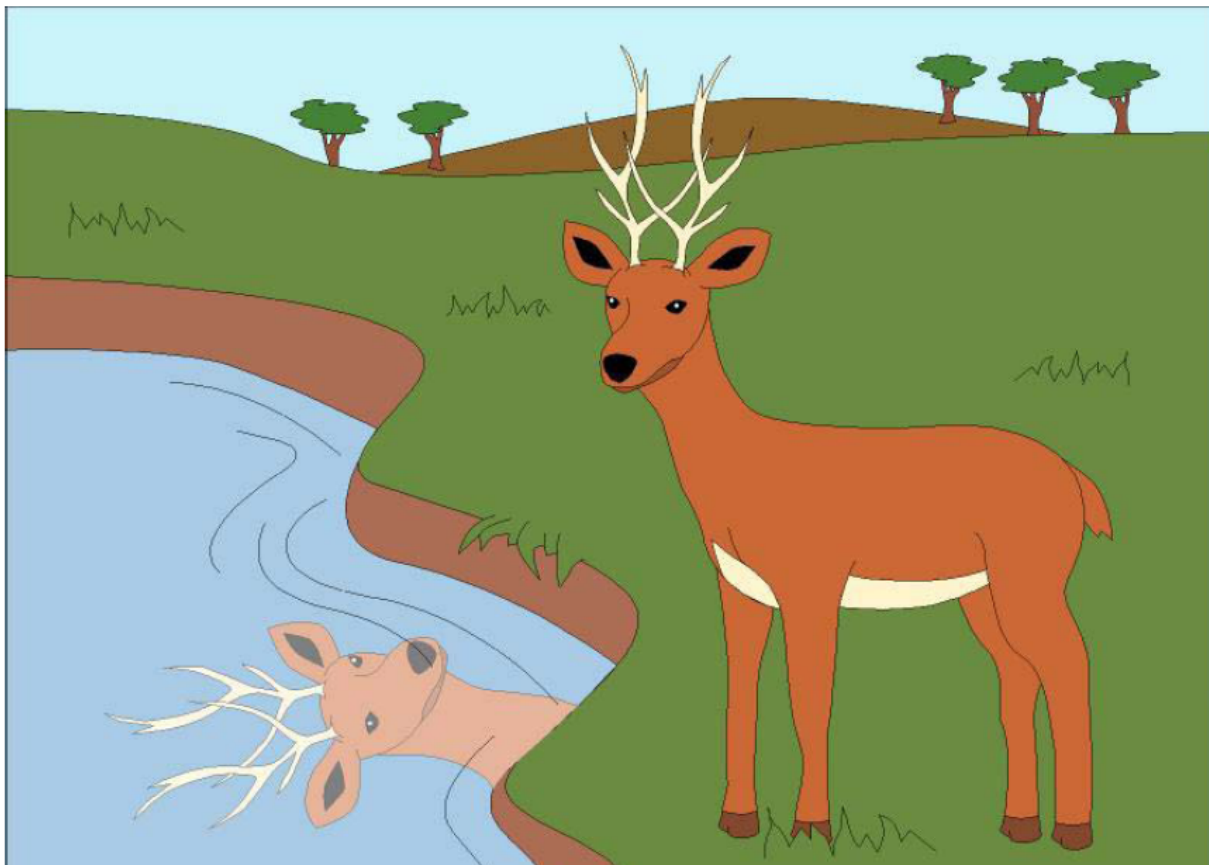
Djeca crtaju i modeluju na temu: papagaji i svrake. Njihovi radovi će biti naknadno izloženi.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Svojim odgovorima, djeca pokazuju da su shvatila poruku koju su im uputile lutke.			
Shvatili su da je važno biti zadovoljan samim sobom.			
Ispričali su primjere slične onima koje su u svojim pričama naveli svraka i papagaj.			

Aktivnost br. 2

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

"Kakvi ste vi?"

Kratak pregled aktivnosti:

Na početku vaspitač(ica) podsjeća djecu na životne priče "sujetne svrake" i "glupog papagaja". Nakon toga čita priču "Jelen i njegovi rogovi" i na kraju djeca razgovaraju o tim likovima i o samima sebi.

Cilj:

- Naučiti djecu da ocjenjuju karakterne osobine likova u pričama i svoje sopstvene.

Procedure:

- Razgovor
- Pitanja i odgovori

Potrebni materijal:

Slike iz basne, koje mogu hronološki da prikazuju radnju priče (ali najviše tri prizora),
Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

npr:

1. U prvom planu predivan jelen sa upadljivo velikim i lijepim rogovima i dugim vitkim nogama koji posmatra svoj odraz u potoku. U pozadini mogu da budu prikazana dvatri žalosna ovna.
2. U prednjem planu jelen koji se rogovima zapetljao u žbunje, nogama pokušava da iskopa rupu; iz pozadine mu prilazi lav koji riče.
3. Jelen trči i smije se, otpetljanih nogu, iza njega lav u daljini.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će podsjetiti djecu na priču "glupog papagaja" i "sujetne svrake", a nakon toga će ispričati basnu i pokazivati slike:

"Jelen i njegovi rogovi"

Jednom davno živio je jedan jelen sa prekrasnim rogovima na koje je bio veoma ponosan. Toliko je bio gord da se često izrugivao malim ovnovima, vjerujući da su oni manje vrijedni od njega jer nemaju rogove. Često se ogledao u vodi obližnjeg potoka i sam bi sebi govorio: "Kako samo lijepe i jake rogove imam. Ali noge su mi tako tanke, rado bih ih zamijenio za neke druge."

Jednog lijepog dana u ljeto dok je mirno pasao travu u savani, začuo je lavlju riku i kad je ugledao lava dao se u bijeg. Noge su mu omogućile da brzo trči, ali iznenada mu se rogovi zapetljaše u granje. Očajnički je pokušavao da se oslobodi, ali uzalud – što se više borio da izađe, to su mu se rogovi više zapetljavali u granje.

I kad ga je lav već gotovo sustigao, jelen je jednom nogom uspio da razgrne granje sa svojih rogova i da brzo pobjegne od lava. Kad je bio van opasnosti, tužno reče: "Noge koje sam toliko prezirao su me spasile, a rogovi kojima sam se toliko ponosio su me izdali!" Shvatio sam da ne treba da se žalim na svoje noge zato što mi omogućavaju da brzo trčim"

Drugi dio

Nakon basne, vaspitač(ica) će djeci postavljati pitanja o jelenovom ponašanju: Ko se ponašao kao jelen? Na koga liči? Zašto? (ova pitanja služe da se utvrdi da li djeca mogu da uporede ponašanje jelena sa ponašanjem likova iz prethodne aktivnosti).

Treći dio

Nakon što se uvjeri da djeca razumiju i znaju opisati loše i dobre osobine i da su ih u stanju porediti sa prethodnim referencama, vaspitač(ica) će upitati svako dijete: Da li ti svojim ponašanjem ličiš na neku od ovih životinja? Zašto? Kako se ti ponašaš?

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Ispravno su i samostalno ocijenili dobre i loše osobine likova u pričama.			
Bila im je potrebna pomoć da ispravno ocijene dobre i loše osobine likova u pričama.			
Samostalno su ocijenili sopstvene osobine.			
Bila im je potrebna pomoć da ispravno ocijene sopstvene osobine.			

Aktivnost br. 3 "Kako da uradim aktivnosti?"

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost se sastoji od razgovora između vaspitačice i djece nakon neke igre ili aktivnosti. Vaspitač(ica) će u razgovoru pokušati da sazna kako djeca vide i doživljavaju sami sebe.

Cilj:

- Naučiti djecu da ocjenjuju svoj uspjeh u obavljanju svakodnevnih aktivnosti (igre, vaspitno-obrazovne aktivnosti, rad i slično).
- Pobuditi kod djece pozitivne emocije u vezi sa načinom na koji obavljaju svakodnevne aktivnosti.

Procedure:

- Razgovor
- Pitanja i odgovori

Potrebni materijal:

Iste aktivnosti koje su već rađene sa djecom ranije kako bi se djeci omogućilo da se skoncentrišu na ono što se traži od njih.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Pri završetku igre ili neke druge vaspitne aktivnosti u programu, vaspitač(ica) će razgovarati sa djecom o datoj aktivnosti i pri tom će djeci uvijek dozvoliti da objasne svoje ponašanje. Vaspitač(ica) će postaviti sljedeća pitanja:

- Kako ste se igrali?
- Kako ste radili?
- Kako ste se ponašali prema vaspitačici?
- Kako ste se ponašali prema svojim drugarima? itd.

Najprije će biti istaknuta pozitivna ponašanja, čime će se kod djece pobuditi priyatna i pozitivna osjećanja prema urađenom poslu ili načinu ponašanja kako bi se osjećala zadovoljnija svojim uspjehom. Nakon toga dolazi razgovor o primjerima negativnog ponašanja (ako ih je bilo) i tu će vaspitač(ica) naglasiti da nijedno dijete ne treba da se osjeća loše zbog toga jer se takvo ponašanje može lako ispraviti i prevazići.

Drugi dio

Vaspitač(ica) i djeca zajedno rezimiraju aktivnost i razgovaraju o tome da li su dobro ocijenili svoje ponašanje, šta su naučili i šta još treba da postignu, uz konstantno isticanje dobrih osobina.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Ispravno su i samostalno ocijenili svoje ponašanje u igrama i aktivnostima.			
Bila im je potrebna pomoć da ispravno ocijene svoje ponašanje u igrama i aktivnostima.			
Pokazali su pozitivne emocije (radost, zadovoljstvo itd.) u vezi sa svojim uspjehom u igrama i aktivnostima.			

Aktivnost br. 4 "Želim da budem kao..."

Kratik pregled aktivnosti:

Aktivnost počinje recitacijama, a poslije toga djeca smišljaju priču o tome šta žele da budu kad odrastu.

Cilj:

- Izgraditi kod djece interesovanja i očekivanja o tome šta mogu da postanu u budućnosti.

Procedure:

- Recitovanje
- Pripovijedanje

Potrebni materijal:

Tekstovi pjesmica i eventualno prateće ilustracije.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će naučiti djecu da recituju sljedeće pjesmice: (ovdje vaspitač(ica) navodi dvije pjesmice).

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Drugi dio

Djeca će recitovati naučene pjesmice, vaspitač(ica) treba da nastoji da ih nauči da koriste odgovarajuću intonaciju i gestikulaciju kako bi tokom recitovanja podstakla pozitivne emocije koje su u vezi sa samim sadržajem pjesmica.

Treći dio

Vaspitač(ica) će zamoliti djecu da ukratko ispričaju šta bi voljeli da budu kad jednog dana budu veliki kao njihovi roditelji.

Kasnije će podstaći djecu da budu vrijedna i pažljiva u školi jer će tako jednog dana moći da postanu ono što žele. Pokazaće primjere uspješnih ljudi u lokalnoj zajednici ili zemlji, kao npr. doktori, istaknuti radnici, umjetnici, naučnici, vojnici itd. koji su takođe nekada bili djeca i koji su predanim radom i učenjem postali poznate i cijenjene ličnosti kao što i oni mogu da postanu jednog dana.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Naučili su pjesmice.			
Dobro su i samostalno ispričali šta žele da postanu jednoga dana.			
Bila im je potrebna pomoć da kažu šta žele da postanu kad odrastu.			
Pokazali su interes za svoju budućnost.			
Povezali su pjesmice sa pozitivnim osjećanjem samopoštovanja.			

Aktivnost br. 5 "Hajde da se igramo..."

Kratik pregled aktivnosti:

Vaspitač(ica) će organizovati i pripremiti različite igraonice kako bi djeca mogla da igraju igre po sopstvenom izboru, ali koje moraju da budu povezane sa onim što žele da budu kad odrastu.

Cilj:

- Razviti kod djece svijest o tome šta mogu i šta bi voljela da budu u budućnosti.

Procedure:

- Igra

Potrebni materijal:

Materijali i igračke koji će poslužiti da djeca u svojim igrama predstavljaju zanimanja i profesije koje su odabrala.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će razgovarati sa djecom o tome šta žele da budu kad odrastu i pozvaće ih da osmisle igru u kojoj će glumiti ono što žele da postanu jednog dana.

Pokazaće im slike i upoznaće ih sa zanimanjima i profesijama koje ona odaberu.

Drugi dio

Djeca će osmisliti igru, vaspitač(ica) će se umiješati samo kada im bude potrebna pomoć. Vaspitač(ica) će takođe nastojati da održi dinamiku igre i da djeca dobro igraju svoje uloge.

Vaspitač(ica) će naučiti djecu da su različita zanimanja ili profesije međusobno povezane, npr. građevinar odvodi svog sina ljekaru, u školu i slično.

Treći dio

Završni razgovor u kojem djeca ocjenjuju svoju igru i navode šta im se najviše svidjelo.

Vaspitač(ica) će naglasiti da svi možemo postati ljekari, vaspitači, medicinske sestre, građevinari i isticati se u svom poslu ako vrijedno učimo i radimo. Ovom porukom se želi postići da djeca shvate ideju lične vrijednosti kako bi mogla da postanu šta žele.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Ispravno su i samostalno odglumili odabrane uloge.			
Bila im je potrebna pomoć da ispravno odglume odabrane uloge.			
Uspješno su doveli igru do kraja.			
Bila im je potrebna pomoć da igru uspješno privedu kraju.			
Pokazali su zanimanje za profesiju koju su odabrali u svojoj igri.			

Aktivnost br. 6

Iskustvo od ključnog značaja za ocjenu bloka "Kakav/kakva sam ja?"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Na početku aktivnosti vaspitač(ica) razgovara s djecom i podsjeća ih šta su sve naučila u prethodnim aktivnostima u okviru ovog bloka, a nakon toga djeca crtaju autoportrete i razgovaraju o njima.

Cilj:

- Provjeriti i potvrditi da li djeca imaju odgovarajuće samopoštovanje.

Procedure:

- Razgovor
- Pitanja i odgovori

Potrebni materijal:

Papiri za crtanje i olovke.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) će zamoliti djecu da opišu likove koje znaju iz prethodnih aktivnosti, s
Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

naglaskom na njihove karakterne osobine. Ako bude potrebno, vaspitač(ica) će pomenuti neke važne stvari koje su djeca previdjela.

Drugi dio

Vaspitač(ica) će pozvati djecu da procijene sami sebe upoređujući se sa likovima iz prethodnih aktivnosti (svraka, papagaj i jelen). Pitanja koja će im pomoći u samoprocjeni:

Da li se sjećate kako su se ponašali ti likovi?

Da li biste se vi ponašali kao neki od ovih likova? Zašto?

Šta vam je potrebno da biste bili kao oni?

Nakon toga će im reći: recite mi kakvi ste u školi, kakvi ste prema svojim drugarima u vrtiću i članovima porodice, i dozvoliće djeci da se slobodno izraze. Podstaci će ih da kažu zašto misle da su se likovi ponašali na takav način i kako bi se oni ponašali u toj situaciji. Vaspitač(ica) će nastojati da uključi svu djecu. Ako bude neophodno, moguće je raditi sa pola grupe.

Treći dio

Na kraju će vaspitač(ica) pozvati djecu da nacrtaju autoportret. Najprije će crtati autoportret, a poslije toga će razgovarati o svojim osobinama. Ako bude potrebno, vaspitač(ica) će im pomoći da opišu sami sebe i to ne samo u smislu spoljašnjeg izgleda nego i načina ponašanja.

Ako neko dijete ispolji nizak nivo samopoštovanja, vaspitač(ica) će pred kraj aktivnosti naglasiti dobre osobine tog djeteta i predložiti mu kako da odstrani negativne osobine.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Tokom samoprocjene pokazali su odgovarajući nivo samopoštovanja.			
Uspješno su ocijenili dobre i loše osobine likova iz prethodnih aktivnosti.			
Nacrtali su autoportret i razgovarali o sopstvenim pozitivnim osobinama.			
Izrazili su svoje ne samo spoljašnje, nego i unutrašnje osobine.			